

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-791/19

Euroopa Komisjon
versus
Poola Vabariik

Euroopa Kohtu (suurkoda) 15. juuli 2021. aasta otsus

Liikmesriigi kohustuste rikkumine – Kohtunike distsiplinaarkord – Õigusriik – Kohtunike sõltumatus – Tõhus kohtulik kaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Kohtulahendite sisus seisnevad distsiplinaarsüüteod – Sõltumatud ja seaduse alusel moodustatud distsiplinaarkohtud – Mõistliku aja ja kaitseõiguste tagamine distsiplinaarmenetlustes – ELTL artikkel 267 – Piirang liikmesriikide kohtute õigusele ja kohustusele pöörduda elotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole

1. *Liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi – Kiirendatud menetlus – Tingimused – Kiiret menetlemist õigustavad asjaolud – Puudumine – Tekkinud õiguslike probleemide tundlikkus ja keerukus, mis ei ole sellise menetluse kohaldamisega ühitatavad (Euroopa Kohtu põhikiri, artikkel 23a; Euroopa Kohtu kodukord, artikli 133 lõige 1)*

(vt punktid 32–34)

2. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Ulatus (ELL artikkel 2 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47 ja artikli 51 lõige 1)*

(vt punktid 52–54)

3. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtunike sõltumatuse põhimõtte järgimine – Ulatus (ELL artikkel 2 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artiklid 47 ja 48)*

(vt punktid 55–61, 95–98 ja 228)

4. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtunike sõltumatuse põhimõtte järgimine – Kõrgeima kohtu uus distsiplinaarkolleegium, mis koosneb kohtunikest, kelle on nimetanud*

*Poola Vabariigi president riikliku kohtute nõukoja ettepanekul – Kolleegium, mille ülesanne on lahendada kõrgeima kohtu kohtunike ja üldkohtute kohtunike distsiplinaarasju – Kolleegium, mis koosneb eranditult uutest kohtunikest, kes saavad eriti suurt palka ning kelle organisatsiooniline, funktsionaalne ja rahaline autonoomia on eriti suur – Põhjendatud kahtlused, mis õigussubjektidel tekivad selles suhtes, kas kolleegium on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja kas ta on vastanduvate huvide suhtes neutraalne – Rikkumine – Kohustuste rikkumine
(ELL artikkel 2 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; ELTL artikkel 258; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47)*

(vt punktid 80–83, 86, 102–110, 112, 113 ja 235 ning resolutsiooni punkt 1)

5. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtunike sõltumatuse põhimõtte järgimine – Riigisisesed õigusnormid, milles ei ole selgelt ja täpselt määratletud tegusid, mis võivad kaasa tuua kohtunike distsiplinaarvastutuse – Õigusnormid, mis ei võimalda välistada kohtunike puhul ohtu, et neid võetakse distsiplinaarvastutusele ainuüksi nende lahendi tõttu – Kolleegium, millel on pädevus lahendada kohtunike distsiplinaarasju, kuid mis ei vasta sõltumatuse ja erapooletuse nõudele – Lubamatus – Kohustuste rikkumine
(ELL artikkel 2 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47)*

(vt punktid 134, 136–141, 146–148, 157 ja 235 ning resolutsiooni punkt 1)

6. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Seaduse alusel moodustatud kohtu nõude täitmine – Riigisisesed õigusnormid, mis annavad distsiplinaarkolleegiumi esimehele kaalutusõiguse määrata distsiplinaarkohus, kellel on territoriaalne pädevus lahendada kohtuniku distsiplinaarasja – Sellise määramise eelduseks olevate kriteeriumide puudumine – Lubamatus – Kohustuste rikkumine
(ELL artikkel 2 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47)*

(vt punktid 164, 172, 173, 176 ja 235 ning resolutsiooni punkt 1)

7. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtunike sõltumatuse põhimõtte järgimine – Riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad algatada distsiplinaarmenetluse kohtuniku suhtes, kelle suhtes on samas asjas juba toimunud menetlus, mis on lõpliku kohtulahendiga lõpetatud – Riigisisesed õigusnormid, mis ei taga kohtunike distsiplinaarasjade läbivaatamist mõistliku aja jooksul – Lubamatus – Kohustuste rikkumine
(ELL artikkel 2 ja artikli 19 lõike 1 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 47)*

(vt punktid 187, 193, 197, 202 ja 235 ning resolutsiooni punkt 1)

8. *Liikmesriigid – Kohustused – Tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalike õiguskaitsevahendite kehtestamine – Kohtunike sõltumatuse põhimõtte järgimine – Distsiplinaarmenetlus kohtuniku suhtes, kes tervislikel põhjustel ei saa menetluses osaleda – Riigisisesed õigusnormid, milles ei ole ette nähtud, et kohtuniku huve kaitsva kaitsja*

*määramise toimingutel on menetluse kulgemist peatav toime –
Distsiplinaarmenetluse jätkamine kohtuniku või tema esindaja põhjendatud puudumise korral – Riigisisese õigusnormid, mis ei taga menetlusaluste kohtunike kaitseõigusi –
Lubamatus – Kohustuste rikkumine
(ELL artiklid 2 ja 19; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artiklid 47 ja 48)*

(vt punktid 208–210, 213 ja 235 ning resolutsiooni punkt 1)

9. *Liikmesriigid – Kohustused – Liikmesriikide kohtute pädevus pöörduda Euroopa Kohtusse –
Lojaalse koostöö kohustus – Riigisisese õigusnormid, mille tõttu võidakse kohtuniku suhtes
algatada distsiplinaarmenetlus Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamise tõttu –
Lubamatus – Kohustuste rikkumine
(ELTL artikkel 267 teine ja kolmas lõik)*

(vt punktid 223–227, 230, 231, 234 ja 235 ning resolutsiooni punkt 2)

Kokkuvõte

Poola kohtunike distsiplinaarkorda käsitlevad Poola õigusnormid on vastuolus liidu õigusega

Sõltumatuse nõude kohaselt peab see kord pakkuma vajalikke tagatise, et välistada igasugune kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli oht

Poola võttis 2017. aastal vastu uue distsiplinaarkorra, mida kohaldatakse Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) ja üldkohtute kohtunike suhtes. Selle seadusandliku reformi raames loodi kõrgeimasse kohtusse uus kolleegium Izba Dyscyplinarna (edaspidi „distsiplinaarkolleegium“). Kolleegiumile tehti ülesandeks eelkõige lahendada kõrgeima kohtu kohtunike distsiplinaarasju ja apellatsiooniasemes üldkohtute kohtunike distsiplinaarasju.

Leides, et uue distsiplinaarkorra vastuvõtmisega rikkus Poola liidu õigusest tulenevaid kohustusi¹, esitas Euroopa Komisjon Euroopa Kohtule liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi. Komisjon väitis eelkõige, et distsiplinaarkord ei taga ei sõltumatust ega erapooletust distsiplinaarkolleegiumi puhul, mis koosneb eranditult kohtunikest, kelle on valinud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda, Poola) (edaspidi „KRS“), mille 25st liikmest 23 on nimetatud poliitiliste võimude poolt.

Selles kohtuasjas tehtud kohtuotsusega rahuldab Euroopa Kohtu suurkoda komisjoni esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi. Esiteks tuvastas Euroopa Kohus, et uus kohtunike distsiplinaarkord kahjustab nende sõltumatust. Teiseks ei võimalda see kord asjaomastel kohtunikel täiesti sõltumatult täita kohustusi, mis neil lasuvad eelotsusemehhanismi raames.

¹ Komisjon leidis, et Poola rikkus oma kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust, milles on ette nähtud liikmesriikide kohustus näha ette tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks vajalik kaebeõigus liidu õigusega hõlmatud valdkondades, ja ELTL artikli 267 teisest ja kolmandast lõigust, milles on ette nähtud liikmesriikide teatud kohtute õigus (teine lõik) ja teatud kohtute kohustus (kolmas lõik) esitada eelotsusetaotlus.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena leidis Euroopa Kohus, et Poola rikkus ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust tulenevat kohustust kehtestada vajalikud õiguskaitsevahendid, et tagada tõhus kohtulik kaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades.

Euroopa Kohus tuletas meelde, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldavad ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik ja sellest sättest tulenev kohtunike sõltumatuse nõue, et distsiplinaarkord, mis on kohaldatav liidu õigusega hõlmatud valdkondades õiguskaitsevahendite süsteemi kuuluvate riigisiseste kohtute kohtunike suhtes, pakub vajalikke tagatisi, et vältida mis tahes ohtu, et seda korda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina, ning see nõuab selliste eeskirjade kehtestamist, milles on määratletud distsiplinaarsüütegude koosseisu tunnused ja milles on ette nähtud sõltumatu organi sekkumine vastavalt menetlusele, mis täielikult tagab õigused, mida on tunnustatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 47 ja 48, eelkõige kaitseõigused, ning milles on sätestatud võimalus distsiplinaarorganite otsuseid kohtus vaidlustada.

Euroopa Kohus asus seisukohale, et esiteks ei taganud Poola distsiplinaarkolleegiumi sõltumatust ja erapooletust ning seega kahjustas kohtunike sõltumatust, kuna ta ei taganud neile, et nende suhtes algatatud distsiplinaarmenetlusi kontrollib selliseid tagatisi pakkuv organ. Vastavalt võimude lahususe põhimõttele peab olema tagatud kohtute sõltumatus täitev- ja seadusandlikust võimust. 2017. aasta seadusandliku reformi kohaselt määrab aga Poola kõrgeima kohtu kohtunike ja sealhulgas kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi liikmete ametisse nimetamise menetluse kindlaks peamiselt KRS – organ, mille Poola täitev- ja seadusandlik võim tugevalt ümber korraldasid. Euroopa Kohus märkis samuti, et distsiplinaarkolleegium peab koosnema ainult uutest kohtunikest, kelle valib välja KRS ja kes ei ole juba kõrgeimas kohtus ametis ning kes saavad väga suurt palka ja kellel on eriti suur organisatsiooniline, funktsionaalne ja rahaline autonoomia võrreldes selle kohtu teistes kolleegiumides valitsevate tingimustega. Need asjaolud kogumis võivad tekitada õigussubjektidel põhjendatud kahtlusi selles suhtes, kas see distsiplinaarorgan on väljaspool Poola seadusandliku ja täitevvõimu otsese või kaudse mõju haardeulatust ja kas ta on vastanduvaid huvisid arvestades neutraalne.

Euroopa Kohus märkis teiseks – võttes samas sellega seoses arvesse asjaolu, et distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus ja erapooletus ei ole tagatud –, et Poola võimaldas seda, et kohtulahendite sisu võidakse üldkohtute kohtunike puhul kvalifitseerida distsiplinaarsüüteks. Tuletades meelde vajadust välistada see, et distsiplinaarkorda võiks kasutada kohtulahendite poliitilise kontrolli või kohtunike survestamise eesmärgil, märkis Euroopa Kohus, et kõnealusel juhul kahjustab uus kohtunike distsiplinaarkord, mis seoses tegudega, mille tõttu võib kohtunikke vastutusele võtta, ei vasta selguse ja täpsuse nõuetele, ka nende kohtunike sõltumatust.

Kolmandaks ei taganud Poola ka seda, et üldkohtute kohtunike distsiplinaararvu vaadataks läbi mõistliku aja jooksul, ning kahjustas seega taas kohtunike sõltumatust. Uue distsiplinaarkorra kohaselt võib nimelt kohtuniku suhtes, kelle distsiplinaarmenetlus lõpetati lõpliku kohtulahendiga, sellise menetluse samas asjas uuesti läbi viia, mistõttu jääb niisuguse menetluse potentsiaalne oht seda kohtunikku alaliselt ähvardama. Lisaks piiravad kohtunike distsiplinaarmenetluste suhtes kohaldatavad uued menetlusnormid menetlusaluste kohtunike kaitseõigusi. Nimelt ei peata uue korra kohaselt kohtunikule kaitsja määramise toimingute ja kaitsja poolt kaitsetoimingute tegemine menetlust ning peale selle võib menetlus toimuda hoolimata kohtuniku või tema kaitsja põhjendatud puudumisest. Pealegi, eriti kui need

kuuluvad – nagu kõnealusel juhul – eespool juba esile toodud puudustega distsiplinaarkorra konteksti, võivad eespool viidatud uued menetlusnormid suurendada ohtu, et distsiplinaarkorda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina.

Neljandaks otsustas Euroopa Kohus, et kuna Poola andis distsiplinaarkolleegiumi esimehele kaalutusõiguse määrata distsiplinaarkohus, kellel on esimeses astmes pädevus üldkohtute kohtunike distsiplinaarasjades, ei taganud see liikmesriik, et niisuguseid kohtuasju vaataks läbi „seaduse alusel moodustatud“ kohus, nagu nõuab ka ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik.

Teisena tõdes Euroopa Kohus, et kuna Poola tegi võimalikuks selle, et kohtute õigust pöörduda eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole piirab võimalus, et algatatakse distsiplinaarmenetlus, rikkus see liikmesriik ELTL artikli 267 teisest ja kolmandast lõigust tulenevaid kohustusi. Riigisiseseid sätteid, millest tuleneb, et riigisiseste kohtunike suhtes võib algatada distsiplinaarmenetluse selle tõttu, et nad on Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitanud, ei tohi nimelt olla lubatud, kuna need takistavad asjaomastel riigisisestel kohtunikel tegelikult teostada oma – nendes sätetes ette nähtud – õigust või kohustust pöörduda Euroopa Kohtu poole, ning kahjustavad riigisiseste kohtute ja Euroopa Kohtu koostöö süsteemi, mis on aluslepingutega loodud selleks, et tagada liidu õiguse ühtne tõlgendamine ja täielik toime.